

ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ СТАНДАРТИЗАЦІЇ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ

У статті проаналізовано чинні в Україні національні та міждержавні стандарти, що стосуються сільськогосподарських машин, обладнання, устаткування, добрив та агрохімікатів, кормів для тварин, бджільництва, мисливства, рибництва й риболовства, тютюну й тютюнових виробів, а також рівень їх гармонізації з міжнародними та європейськими стандартами. Зроблено рекомендації щодо удосконалення нормативних документів на ці види продукції.

Сільське господарство — одна з найважливіших галузей народного господарства, яка забезпечує населення харчовими продуктами, а промисловість — сировиною. Три чверті народного споживання складають продукти сільського господарства і промислової продукції, виробленої із сільськогосподарської сировини.

Перед країною стоять серйозні завдання щодо створення економічних умов, які б стимулювали зростання виробництва сільськогосподарської продукції необхідної якості, різкого збільшення капіталовкладень у сільське господарство, здійснення довгострокових програм механізації, автоматизації, хімізації землеробства і тваринництва, розвитку сільськогосподарської науки, удосконалення форм управління виробництвом, заготовлянням, перероблянням і реалізацією сільгосппродукції. Важливе значення у вирішенні цих проблем відіграє стандартизація.

Для досягнення цих завдань дуже важливо під час розроблення стандартів враховувати останні досягнення науки, техніки, передових технологій, щоб стандарти сприяли науково-технічному прогресу, відповідали вимогам міжнародних та європейських стандартів, що підвищуватиме рівень нормативної бази України, а у випадку реалізації продукції на міжнародному чи європейському ринках зменшуватиме технічні бар'єри в торгівлі.

Тому одним із основних принципів національної політики у сфері стандартизації є впровадження у вироб-

ництво досягнень науки, техніки та вимог міжнародних стандартів. Розробники стандартів дотримуються таких вимог, оскільки вже на стадії планування необхідно обґрунтувати доцільність розроблення нормативного документа і довести на основі чого його буде розроблено.

В Україні приділяється велика увага впровадженню вимог міжнародних стандартів, бо це одна з умов вступу до Європейського Союзу. Розглянемо рівень гармонізації стандартів на сільськогосподарську продукцію, а відповідно методів контролю, вимог безпеки, вимог охорони довкілля тощо (таблиця).

Аналіз даних таблиці свідчить, що із загальної кількості чинних в Україні ДСТУ і РСТ УРСР — 566 стандартів — гармонізовано 367, або 64,8 %. Можна вважати рівень гармонізації задовільний, але він є не однаковим за різними класами сільськогосподарської продукції.

Найвищий рівень гармонізації (100%) національних стандартів на тютюн та тютюнові вироби, де гармонізовано стандарти на методи визначення показників якості та безпечності продукції. На 69,2% гармонізовані стандарти на продукцію рибництва і рибальства, а це також стандарти на методи контролю і матеріали.

Значний вплив на підвищення продуктивності сільськогосподарських тварин і покращання продукції тваринного походження мають стандарти на корми, комбікорми, кормові добавки. Стандартизація кормів, білково-вітамінних добавок і преміксів, виготовле-

Стандарти на сільськогосподарську продукцію та рівень їх гармонізації з міжнародними і європейськими

Назва продукції	Кількість чинних стандартів			Із них гармонізовано				Рівень гармонізації в середньому, %
	ДСТУ	РСТ УРСР	ГОСТ	ДСТУ, РСТ УРСР		ГОСТ		
				кількість	%	кількість	%	
Тваринництво та селекція тварин	24	3	45	2	7,4	—	—	2,8
Сільськогосподарські будівлі та тваринні ферми	7	3	7	4	40	—	—	23,5
Сільськогосподарські машини, причепи, устаткування, обладнання, інвентар	337	4	93	263	77,1	9	9,7	62,7
Добрива та агрохімікати	43	5	67	33	68,7	4	6,0	32,2
Корми для тварин	83	3	132	36	41,9	3	2,3	17,9
Бджільництво	20	—	2	—	—	—	—	—
Мисливство	1	—	3	—	—	—	—	—
Рибальство та рибництво	10	3	—	9	69,2	—	—	69,2
Тютюн, тютюнові вироби, устаткування	20	—	18	20	100	4	22,2	63,1
Усього	545	21	367	367	64,8	20	4,3	41,5

них промисловим способом, має велике значення для промислового вирощування тварин і птиці. Таких стандартів в Україні 218: ДСТУ і РСТ УРСР — 86, ГОСТ — 132, тобто частка міждержавних стандартів, які є нерідко застарілими, припадає 60,5%. Якщо національні стандарти гармонізовано на 41,9%, то міждержавні всього на 2,3%, а загальний рівень гармонізації дуже низький і складає 17,9%, причому всі стандарти — на методи контролю показників якості та безпечності продукції.

Позитивним є те, що майже для усіх видів тварин і птиці розроблені національні стандарти на повнораціональні комбікорми, які дозволяють забезпечити їхню збалансовану за всіма поживними речовинами годівлю залежно від віку, продуктивності та цільового призначення. Стандарти на методи контролю є міжнародними.

Великий вплив на підвищення врожайності сільськогосподарської продукції, її якості та раціональне використання мають стандарти на сільськогосподарські машини, обладнання, устаткування тощо. В Україні на таку продукцію є чинними 341 ДСТУ і РСТ УРСР та 93 ГОСТи. Рівень гармонізації ДСТУ становить 77,1%, а ГОСТ — всього 9,7%, в середньому — 62,7%. Гармонізовані, в основному, стандарти щодо техніки безпеки у роботі з такими машинами, методів контролю показників безпеки, а також незначна кількість стандартів на параметри, розміри і технічні вимоги до обладнання.

Дуже низький рівень гармонізації міждержавних стандартів, в середньому по сільськогосподарській

продукції, становить 4,3% від загальної кількості чинних ГОСТ в Україні. Оскільки кількість ГОСТ на сільськогосподарську продукцію складає приблизно 65% від загальної кількості чинних стандартів, то середній рівень гармонізації стандартів на цю продукцію складає всього 41,5%.

Необхідно продовжувати виконання державної програми, яку було заплановано завершити в 2010 році, щодо перегляду чинних в Україні міждержавних стандартів (ГОСТ), розроблених до 1992 року. Ця робота не була завершена за браком коштів.

Розроблення стандартів на сільськогосподарську продукцію є справою непростою, оскільки необхідно враховувати вплив біологічних, хімічних, ґрунтових та інших факторів. Якість сільськогосподарської продукції значно залежить від технології вирощування, якості застосування машин і обладнання, добрив, господарських приміщень, а також від якості усіх робіт щодо вирощування, збирання врожаю, зберігання, транспортування, перероблення або реалізації продукції. А тому відповідальним технічним комітетом стандартизації необхідно переглянути усі застарілі стандарти на сільськогосподарську продукцію, внести нові вимоги, які дозволяють оцінити виготовлену продукцію за важливими показниками, за технологічними властивостями з поділом на товарні сорти (класи, групи), залежно від якості, що дасть можливість не лише краще організувати використання всієї продукції, але й за правильної цінової політики стимулювати її виробництво найвищої якості. ►

Для постійного удосконалення нормативної бази України необхідно відслідковувати появу нових нормативних документів у ISO [2], IEC [3], CEN [4], CENELEC [5], оскільки у цих організаціях вона відчутна. Аналіз стандартизації та ознайомлення з об'єктами, які стандартизують інші міжнародні організації, дає підставу рекомендувати постійно тримати в полі зору стандарти цих організацій. Наприклад, стандарти ЄЕК ООН, в яких встановлено вимоги до якості продукції, яка швидко псується, а також до умов пакування, транспортування та зберігання такої продукції [6].

Існують вузькоспеціалізовані міжнародні організації, стандарти яких також представляють інтерес для фахівців та стандартизаторів сільськогосподарської продукції.

Міжнародна конвенція із захисту рослин (IPPC) розробляє міжнародні стандарти, настанови й рекомендації для забезпечення міжнародної гармонізації фітосанітарних заходів з метою сприяння торгівлі та усунення застосування невикористаних заходів як технічних бар'єрів у торгівлі. Основними об'єктами стандартів, настанов та рекомендацій цієї організації є: словник термінів щодо фітосанітарних заходів; методи визначення зараження рослин паразитами; настанови щодо принципів карантину рослин під час міжнародної торгівлі; аналізу ризиків зараження рослин паразитами; видачі фітосанітарних сертифікатів, імпорту продукції тощо [7].

Міжнародна наукова і технологічна асоціація злаків (ICC) також розробляє визнані на світовому рівні стандарти щодо відбирання проб зерна і продуктів перероблення, методів випробування, упровадження наукових та практичних досягнень щодо технологій його вирощування [8].

Міжнародна асоціація випробування насіння (ISTA) розробила і публікує стандарти на відбирання зразків насіння та методів оцінювання його якості, проводить науково-дослідні роботи з розроблення ефективних способів зберігання насіння, підготовки його до сівби, розробляє принципи взаємного визнання сертифікатів на насіння, займається питаннями міжнародної торгівлі насінням [9].

Міжнародна організація винограду і вина (OIV) розробляє міжнародні стандарти щодо описання сортів винограду, заходів запобігання захворювання винограду та фітосанітарної боротьби, розробляє стандарти стосовно виноробства [10].

Міжнародна комісія іригації та дренажу (ICID) займається питаннями ефективного використання земель після проведення іригації й дренажу, удосконалює методи іригації, дренажу та зрошення, підвищення родючості ґрунтів, що потребують зрошення і дренажу. ICID публікує рекомендації, звіти та спільні документи із FAO ООН [11].

Міжнародна федерація руху за органічне сільське господарство (IFOAM) займається поширенням інфор-

мації та сприянням упровадженню органічного сільського господарства в усіх країнах світу. Федерація розробила вперше «Базові стандарти IFOAM», які мають рекомендаційний характер, широко визнані у світі, та яким надано статус міжнародних. Стандарти цієї організації використовують у приватному секторі, їх покладено в основу державного регулювання у різних країнах. Ознайомлення з цими стандартами та Постановами ЄС № 834 та № 889 [12—15] дасть можливість розробити власні стандарти на органічне виробництво продукції рослинного і тваринного походження, що на сучасному етапі дуже актуально.

Звичайно, підняти науково-технічний рівень нормативної бази на всю сільськогосподарську продукцію справа нелегка і довготривала, оскільки вимагає:

- систематично відслідковувати і аналізувати останні досягнення науки, техніки, передових технологій з метою вибору оптимальних, найефективніших результатів для упровадження їх у виробництво через розроблені стандарти;
- систематично переглядати чинні в Україні стандарти, вносити до них зміни, доповнення, скасовувати застарілі;
- систематично відслідковувати появу нових нормативних документів міжнародних і регіональних організацій та національних стандартів розвинутих країн світу з метою їхнього прийняття Україною, як національних;
- особливу увагу приділяти гармонізації стандартів на методи контролю показників безпечності сільськогосподарської продукції, стандартам, у яких встановлено вимоги щодо безпеки праці та охорони довкілля для сільськогосподарського виробництва;
- під час розроблення стандартів використовувати метод випереджаючої стандартизації, а ще краще — метод комплексної стандартизації, що дало б можливість підняти рівень нормативних документів в усіх галузях, причетних до виробництва сільгосппродукції.

Це сприятиме не лише підвищенню рівня нормативної бази на сільськогосподарську продукцію, але й підвищенню якості та конкурентоспроможності продукції на зовнішньому (міжнародному чи європейському) та внутрішньому ринках, а відповідно і покращанню економіки України і добробуту населення.

ВИСНОВКИ

1. Аналізування сучасного стану стандартизації сільськогосподарської продукції свідчить про те, що на цю продукцію чинними в Україні є 566 національних стандартів, із них 64,8% відповідають вимогам міжнародних чи європейських, що можна вважати задовільним. Проте чинними є ще 367 міждержавних стандартів, із яких гармонізовано всього 4,3%. Цю ка-

тегорію нормативних документів необхідно переглянути на доцільність застосування в Україні.

2. Задля максимального наближення вимог стандартів України до міжнародних необхідно постійно відслідковувати появу нових стандартів ISO, IEC, CEN/CENELEC та інших міжнародних організацій, що займаються стандартизацією сільськогосподарської продукції.

3. Аналізування об'єктів стандартизації ЄЕК-ООН, ISTA, OIV, ICID, ICC, IFOAM дає підставу рекомендувати вивчати стандарти цих організацій з метою впровадження їх в Україні, як національних.

4. Під час планування робіт із стандартизації сільськогосподарської продукції потрібно надавати пріоритетність розробленню національних стандартів, гармонізованих з міжнародними та європейськими на заміну застарілих, неактуальних міждержавних (ГОСТ).

5. Розроблювані нові нормативні документи України мають базуватись на найновітніших, найефективніших досягненнях науки, техніки, передових технологій.

ЛІТЕРАТУРА

1. Каталог нормативних документів України станом на 01.07.2014 року. — Режим доступу : http://www.ukrndnc.org.ua/index.php?option=com_usshop&Itemid=69.
2. Перелік міжнародних стандартів — Режим доступу : www.iso.org/iso/iso_catalogue.htm.
3. Міжнародна електротехнічна комісія (IEC) — Режим доступу : <http://www.iec.ch>.
4. Перелік європейських стандартів — Режим доступу : www.esearch.cen.eu/extended — Search. aspx.
5. Європейський комітет стандартизації електротехніки (CENELEC) — Режим доступу : <http://www.xumuk.ru/ssm/34.html>.
6. Перелік нормативних документів Європейської економічної комісії ООН — Режим доступу : www.enec.org/trade/agr/info/accept/htm.
7. Міжнародна конвенція по захисту рослин (IPPC) — Режим доступу : <http://myrack.com.ua>.
8. Міжнародна асоціація по науці та технології злаків (ICC) — Режим доступу : www.icc.or.at.
9. Міжнародна асоціація по виробництву насіння (ISTA) — Режим доступу : www.seedtest.org.
10. Міжнародна організація винограду та вина (OIV) — Режим доступу : www.oiv.int.
11. Міжнародна комісія з іригації та дренажу (ICID) — Режим доступу : www.icid.org.
12. Довідник міжнародних стандартів для органічного виробництва / За ред. Капшика М. В. та Котирло О. О. — К. : СПД Горобець, 2007. — 356 с.
13. Гуменюк Г. Стандарти Міжнародної федерації руху за органічне сільське господарство: основні принципи та характеристики // Стандартизація, сертифікація, якість. — № 1. — 2012. — С. 19—22.
14. Постанова Ради (ЄС) № 834/2007 від 28.06.2007 року стосовно органічного виробництва і маркування органічних продуктів та скасування постанови (ЄС) № 2092/91. — Режим доступу : http://organicstandard.com.ua/files/standards/ua/ес/Постанова%20Ради%20ЄС%20№%20%20834_2007.pdf.
15. Постанова Комісії (ЄС) № 889/2008 від 05.09.2008 року Детальні правила щодо органічного виробництва, маркування і контролю для впровадження Постанови Ради (ЄС) № 834/2007 стосовно органічного виробництва і маркування органічних продуктів. — Режим доступу : <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2008:250:0001:0084:EN:PDF> ■

Г. Гуменюк, доктор сільськогосподарських наук, професор, Національний університет біоресурсів і природокористування України, м. Київ

НОВИНИ ISO

НОВА ДОРОЖНЯ КАРТА ISO ДОПОМОЖЕ УДОСКОНАЛИТИ НАЦІОНАЛЬНІ СИСТЕМИ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я

Потрібна інформація в потрібному місці життя-во важлива для національної системи охорони здоров'я (СОЗ), починаючи з реагування на епідемії та закінчуючи щоденним медичним обслуговуванням. Нові рекомендації ISO в галузі медичної інформатики допоможуть удосконалити керування інформацією в організаціях охорони здоров'я як у цілому світі, так і поліпшенню здоров'я населення кожної країни.

ISO опублікувала набір рекомендацій задля зміцнення національних інформаційних СОЗ, що

містять передовий досвід здобуття потрібної інформації.

Розроблений фахівцями зі стандартизації з усього світу технічний звіт ISO/TR 14639 «Інформатика в охороні здоров'я. Дорожня карта систем електронної охорони здоров'я з орієнтацією на потужності» є настановою з передової практики реалізації й застосування інформаційних та комунікаційних технологій, а також принципів побудови власних систем електронної охорони здоров'я у відомчих структурах. ■